

Socialhögskolan i Lund
Kandidatuppsats inom Socionom programmet.
15 högskolepoäng. HT 2013

Kvalitetstid eller kvalitetsrelation?

En studie om småbarnsföräldrars perspektiv på tid och relation i förhållandet till sina barn.

Författare: Vasilije Suljovic
Handledare: Maria Bangura Arvidsson

Innehållsförteckning

Abstract – 3
Inledning – 4
Problemformulering – 4
Syfte & frågeställningar – 5
Avgränsning – 5
Metod – 5
Urval – 9
Etiska överväganden – 10
Tidigare forskning – 11
Teori – 14
Empiri – 17
Analys – 26
Avslutande diskussion – 32
Slutordet – 33
Referenser – 34
Bilaga 1 – 35
Bilaga 2 – 40
Bilaga 3 – 40

Abstract

This paper is a study of parent-child relationship with a focus on quality time. The purpose of the study was to examine the significance parents ascribes quality time in the relationship with their children, up to seven years old. The essay is based on 31 surveys, four Journals and four semi-structured interviews and searches to find out respondents' perception of quality time, its formation and its importance for the relationship whit their children. For the analysis of the material, I have used the individualization theory which has been a useful tool for the understanding of the modern family. The theory gave me the ability to understand the family, as well as the individual, in their process of change. The outcome of this study indicates that parents' view of quality time and the requirements they put on themselves, have significance on whether they feel they are doing enough for their children or not. The emphasis is on the parents' own perception of what good parenting is and how it should be expressed in the time they spend with the children.

Inledning

Som småbarnsförälder i dagens samhälle, brottas jag med vardagen, genom att komma underfund med hur jag ska organisera min tillvaro. Jag har att göra prioriteringar, att välja något och välja bort något annat. Jag upplever att jag som förälder har ett ansvar för att mina barn skall må bra. Detta kan kollidera med andra ansvarsområden och det är då prioriteringar kommer in i bilden. Kunskapen kan hjälpa oss att välja rätt. Men människan är inte enbart en förnuftig varelse. Hon har också känslor, en viss kultur och tradition som påverkar hennes handlande. Bland de olika motiv som kan föreligga en undersökning nämner Bryman (2011, sid. 16) bland annat personliga erfarenheter. Det är upplevelser av ett fenomen som man anser vara tillräckligt betydelsefullt, för att ägna det sin tid och sina tankar i hopp om att få en ökad förståelse för det. På liknande sätt har jag som småbarnsförälder valt att fördjupa mig i hur fenomenet kvalitetstid påverkar föräldrar-barn relationen.

Problemformulering

I och med de samhällsförändringar som har ägt rum de senaste årtiondena har relationerna inom familjen förändrats. Detta har medfört att familjen som institution utsatts för vissa påfrestningar (se bl. a. Johansson 2012). I dagens samhälle ställs flera krav på individen, krav som ibland kan vara svåra att förena (se bl. a. Elvin-Novak 1999). Dessa krav kan komma både från samhället och från individen själv, såsom att utbilda sig, göra karriär, ha en god ekonomi och en god hälsa, vilket i sin tur inbegriper nyttig kost, motion och tid för återhämtning. Samtidigt finns det hos många en längtan efter en nära relation till en annan människa och att bilda familj. Familjen återigen kräver tid. Speciellt små barn är i behov av närhet och kärlek. Enligt en rapport från SCB (2012) är familjesituationen en av de två faktorer som mest påverkar hur individen använder sin tid. Den andra är individens ålder. Rapporten visar att småbarnsföräldrar är den grupp i samhället som har minst fritid. Jämfört med barnlösa sammanboende kvinnor 15-45 år har sammanboende småbarnsmammor i genomsnitt en timme mindre fritid och en halvtimme mindre tid till personliga behov per dygn sett till alla dagar. Småbarnsmammor förvärvsarbetar och studerar visserligen mindre, men lägger dubbelt så mycket tid på hemarbete. För männen ser statistiken ut på motsvarande sätt. Sammanboende småbarnspappor har två timmar mindre fritid och en halvtimmes mindre tid för personliga behov per dygn. Istället förvärvsarbetar småbarnspapporna en halvtimme mer och hemarbetar nästan dubbelt så mycket. Statistiken

pekar således på att småbarnsföräldrar har mer att göra hemma vilket går ut över fritiden och de personliga behoven. Dessutom känner föräldrarna ett ansvar att på sin fritid göra någonting med barnen. Det är den tiden som ofta betecknas som kvalitetstid. För många föräldrar innebär det att de har att förhandla både med sig själva och med sin partner ”för att kunna hitta en balans mellan att anpassa livet helt efter barnen, och vice versa” (Wissö, 2012, sid. 96). Även om många föräldrar säger att det viktigaste är att vara tillsammans som ”hel familj” (Ibid. sid. 96), konstaterar Wissö (2012) att det ofta finns en underliggande strävan hos föräldrarna att tiden tillsammans skall sammankopplas med särskilda aktiviteter.

Syfte

Syfte med uppsatsen är att undersöka hur småbarnsföräldrar förhåller sig till föräldrabarnrelationen med avseende på kvalitetstid.

Frågeställningar

Hur definieras kvalitetstid?

Vilken betydelse kan den definitionen ha för föräldrabarnrelationen?

Avgränsning

Jag har i min undersökning vänt mig till föräldrar till barn under sju år och som går i förskolan. Vidare har jag fokuserat på den tid som föräldrar har med sina barn och analyserat hur föräldrarna ser på sambandet mellan den tiden och den kvalitativa tiden de anser att de har med sina barn, samt hur småbarnsföräldrar eventuellt resonerar kring att få mer tid med sina barn. Eftersom ansvarsfördelningen i hemmet verkar ha betydelse både för tiden med och för relationen till barnen, kommer jag även att ta hänsyn till den.

Metod

Metodval

Eftersom jag ville ta reda på hur mycket kvalitativ tid föräldrar tillbringar med sina barn verkade en kvantitativ metod komma väl till pass i och med att en sådan metod kunde ge svar på frågor om hur mycket och hur ofta något sker (Trost 2001). Å andra sidan rörde min undersökning *kvalitativ* tid och jag kunde inte komma undan frågan ”vad är kvalitativ tid?”

Under ett samtal med två av mina klasskamrater framkom att matstunderna kunde se annorlunda ut beroende på vilket land man kom ifrån och vilken kultur man hade. I en kultur var det vanligt att vara tyst vid matbordet, medan matstunden i en annan kultur var en sådan tid då man skulle umgås och tillbringa tiden med varandra. Här fick jag upp ögonen för två faktorer: För det första det faktum att vad som är kvalitativ tid varierar i olika kulturer, något som ökade mitt intresse för kulturaspekten och för det andra att jag genom att använda mig av kvantitativ metod löper stor risk att begränsa undersökningen genom att ställa frågorna utifrån mitt eget perspektiv. Vid enkätundersökningar, som jag funderade på att använda som instrument, rekommenderas en öppen fråga per formulär, men helst inte fler (Ibid, sid. 72). I kvalitativa studier har man däremot möjlighet att låta det insamlade materialet styra undersökningen och byta fokus i takt med att ny värdefull information kommer fram (Bryman 2002, sid. 22). Detta såg jag som en betydelsefull komponent i den förestående undersökningen, samtidigt som jag gärna ville göra en tvärsnittsundersökning med variabler såsom ålder, kön, arbetssituation, civilstånd och kulturell bakgrund och se ett eventuellt samband mellan dessa variabler och hur föräldrar tillbringar tiden med sina barn. Jag kom fram till att jag kunde använda mig av metoder tillhörande båda forskningsstrategierna. De behöver nödvändigtvis inte utesluta varandra. I kapitel 23 för Bryman (2011) en diskussion kring kombinationen av kvalitativ och kvantitativ forskning och konstaterar att det har blivit allt vanligare med flermetods forskning.

Eventuella svårigheter

En svårighet som jag kunde se med undersökningen var dock att få svar på enkäterna. Min plan var att dela ut tre hundra enkäter till olika förskolor och jag hoppades att åtminstone få in ett hundra svar. Svårigheten består i att, som jag tidigare nämnt, (problemformuleringen, sid. 2) småbarnsföräldrar hör till den grupp människor i samhället som är mest upptagna. För att öka mina chanser att få enkäterna besvarade hade jag tänkt be personalen på de olika förskolorna att dela ut enkäterna. Jag tänkte att det faktum att förskolepersonal och föräldrar redan har en etablerad relation skulle öka sannolikheten att enkäterna besvarades. Trost (2001, sid. 44) menar att ”Relationen mellan de tillfrågade och mig är av allra största betydelse. Deras relation till mig skall helst vara sådan att de litar på mig”. Jag hade, på grund av tidsbrist, ingen möjlighet att bygga upp en sådan relation till föräldrarna och planerade därför att använda mig av den relation och det förtroende som (förhoppningsvis) redan existerade mellan föräldrar och förskolepersonal. Jag har från mitt håll gjort vad jag har

kunnat för att minska bortfallet genom att följa de råd och anvisningar som ges (bl. a. Trost 2001, kap. 6 och Bryman 2011, Sid. 333-337), där forskaren bland annat skall undvika negationer, långa formuleringar, värdeladdade ord och känsliga frågor, undvika krångliga ord samt använda ett enkelt språk och ha ställa endast en fråga per fråga.

Tvärsnittundersökning var som sagt en metod som jag hade bestämt mig för att använda. Dagboksanteckningarna verkade vara ett bra sätt att komplettera den insamlade informationen med. Tanken var att, i samband med enkäten, skriva en förfrågan till föräldrarna om de ville föra anteckningar i en dagbok under en vecka, där de beskriver vad de har gjort med sina barn. Den information som då kom fram kunde dels öka förståelsen för de svar som framkom i enkäterna och dels bidra med nya data som kunde berika undersökningen. Sullivan (1997) (se Bryman 2002) använde sig av dagböcker i en liknande undersökning om genus och tidsanvändning i hemmet, där respondenterna ombads att var femtonde minut skriva vad de höll på med samt om de gjorde flera aktiviteter samtidigt. Därmed blev dagboken ett välanvändbart instrument som möjliggjorde för forskaren att få en god inblick i respondenternas vardag.

Vidare tänkte jag använda mig av intervjuer, som framstår som ett bra komplement, inte minst därför att respondenterna ges tillfälle att själva förklara olika moment, vilket minskar risken för felaktiga tolkningar från min sida. Bland de respondenter som var villiga att ställa upp på en intervju tänkte jag välja ut och intervjua de föräldrar som jag ansåg vara mest intressanta för undersökningen. Fyra föräldrar valdes ut och som hjälpmedel använde jag mig av en intervjuguide bestående av fem huvudrubriker (se bilaga). Intervjuerna genomfördes hemma hos respondenterna och varade i 45-60 minuter. Under tiden förde jag anteckningarna och bad, när så behövdes, respondenterna att upprepa vad de hade sagt ordagrant, för att senare kunna återge det .

Bearbetning och analys

Att ställa enkla och tydliga frågor vid enkätundersökningar underlättar analysen av materialet (Bryman 2011). Så var det även i mitt fall. Jag kunde lätt sortera de olika svaren, indela dem i olika grupper samt göra en jämförelse dem emellan. Trots försiktigheten jag vidtagit vid utformandet av frågeformuläret hade jag en svårighet att tolka svar i ca 23 % av fallen, närmare 7 av 31. Detta kan förklaras med att en del av respondenterna saknade tillräckliga

kunskaper i det svenska språket. Jag hade planerat att använda mig av SPSS-programmet, men i och med den låga svarsfrekvensen å ena sidan och det faktum att universitetet hade lite krångel med SPSS-programmet vid den aktuella tidpunkten å andra, bestämde jag mig för att avstå. Jag gjorde istället manuella tabeller.

På samma sätt var dagböckerna enkla att analysera eftersom utformningen var enkel.

Skrivandet skulle grundas på två frågor: 1- Vad har du gjort med ditt/dina barn idag? Och 2- Vad anser du vara kvalitetstid och varför?

Till skillnad från kvantitativa studier där forskaren har möjlighet att styra och välja fokus i ganska hög grad, behövs i kvalitativa studier medel som skall kunna underlätta analysen av det insamlade materialet, vars flöde i mångt och mycket bestäms av respondenten. Ett sådant hjälpmedel vid intervjuer är kodning (May, 2001), som innebär att forskaren sorterar data genom att koda de olika svarsfrekvenserna. Ett enkelt sätt att göra det kan vara att markera vissa ord eller meningar med en speciell färg som man tillskriver en viss betydelse. Vid intervjuer använde jag mig av anteckningar och bestämde mig i förväg för att skriva olika fenomen på olika blad i kollegieblocket. Jag hade en särskild avdelning för var och en av de olika fenomen: kvalitetstid, ångest, jämlikhet mellan könen, samt kulturella aspekter. På så sätt kunde jag strukturera informationen på samma gång som respondenterna intervjuades. Jag upplevde att detta tillvägagångssätt underlättade analysen.

Från början var min tanke att analysera hur föräldrarna ser på kvalitetstiden med sitt/sina barn. Hur de definierar, samt vilka tankar de har kring den tiden. Jag kom så småningom, under arbetets gång, att bli intresserad av andra fenomen och försökte relatera till dem i min undersökning. Ett av dem var skuld känslorna som föräldrarna kunde upplevde när de tyckte att de inte hade gjort tillräckligt mycket med sina barn. Det var när jag läste tidigare forskning som jag fick upp ögonen för fenomenet. Jag försökte inkludera fenomenet i min undersökning, men var inte tillräckligt tydlig med frågorna och lyckades därmed inte med ändamålet.

Ett annat fenomen som jag blev uppmärksam på var jämlikhet mellan föräldrarna. Jag hade ingen tanke på att studera det, men förstod från enkät- och dagboks- undersökningen att fenomenet hade stor betydelse för den tiden föräldrarna spenderade med sina barn, samt att

den i kunde påverka föräldrarnas syn på kvalitetstid med deras barn. Därför bestämde jag mig för att inkludera fenomenet i intervjuerna och därmed blev det en viktig del av uppsatsen. Så här i efterhand kan jag konstatera att jag gjorde det för svårt för mig, genom att inte använda mig av avgränsningen på ett bra sätt.

Urval

Jag har delat ut tre hundra enkäter till olika förskolor. Mitt mål var att vända mig till olika stadsdelar och undersöka individer som är representativa för populationen, för att uppnå hög generaliserbarhet (Bryman 2002, sid. 99-100). Detta gjorde jag genom att dela ut en tredjedel av enkäterna inom en stadsdel, där en stor majoritet har en annan bakgrund än svensk. En tredjedel av enkäterna delades ut på förskolor inom en stadsdel, där majoriteten av befolkningen har svensk bakgrund och den sista tredjedelen delades ut inom en stadsdel som består av en befolkning med blandad bakgrund. Dessutom finns det inom de olika stadsdelarna en viss klasskillnad som kan vara en intressant variabel. På så sätt ville jag fånga in eventuella kulturella skillnader gällande hur föräldrar tillbringar tid med sina barn och vad de anser vara kvalitetstid. Jag har således gjort ett så kallat icke-sannolikhets urval, som innebär att jag inte valt ut förskolorna slumpmässigt utan övervägt vilka som på bästa sätt representerade populationen och kunde bidra med variation i sättet att se på bl.a. föräldra- barnrelationen. Däremot har urvalet av de föräldrar som svarat varit slumpmässigt. Jag har därmed inte bett samtliga föräldrar fylla i enkäten, utan låtit slumpen helt avgöra vem som fått formuläret i handen. Det var den förälder som den dagen hämtade barnet/barnen, som fick formuläret. Av de tre hundra enkäter som delades ut fick jag svar på 32, vilket ger en svarsfrekvens på ca 10 %. Av samtliga som svarade på enkäter var 10 personer villiga att hjälpa mig vidare med min undersökning och ställa upp på att skriva dagböcker och att eventuellt bli intervjuade. Av dessa valde jag ut fem personer och bad dem att skriva en dagbok. Fyra av dem fullföljde sitt uppdrag. Fyra andra personer, valdes ut för en intervju och samtliga ställde upp. Nedan följer en sammanfattning av insamlad data samt en analys av den. En förklaring till det stora bortfallet skulle kunna vara det faktum att småbarnsföräldrar är en upptagen grupp människor. En annan bidragande faktor kan vara den att jag inte delade ut enkäterna själv, och inte fick någon personlig kontakt med de tillfrågade föräldrarna. Det är möjligt att svarsfrekvensen hade blivit större om en personlig kontakt hade skapats och jag därmed fått chans att motivera föräldrarna att svara.

De slutsatser som kan dras när det gäller urvalet är att respondenterna har varit villiga att svara på enkäter, skriva en dagbok respektive ställa upp på en intervju. Undersökningen kretsade kring barnen, varför man kan utgå ifrån att det inlämnade data huvudsakligen kommer att beröra barnen. Frånvaron från andra aspekter av respondenternas tillvaro bör därför betraktas som en naturlig del i undersökningen, där information som är irrelevant för undersökningen har uteblivit. På samma sätt bör hänsyn tas till att syftet med dagboken var att skriva om tiden med barnen. Därmed kan vi utgå ifrån att respondenterna inte beskriver sådant de gör, som är irrelevant för studiet, vilket gör att det kan framstå som att all deras tid går till barnen, när de i själva verket enbart väljer att beskriva sådant som är av relevans för studiet.

Reliabilitet och validitet

Inom kvantitativ forskning talar man om validitet och reliabilitet, dvs. strävan efter att undersökningen skall vara såväl reliabel- samma resultat skall uppnås vid upprepade mätningar vid olika tillfällen, som valid- att det som mäts verkligen är det som är avsett att mätas (May, 2001). Validiteten och reliabiliteten i testerna är låg. Svarefrekvensen på enkäterna var enbart 10 %.

Etiska överväganden

Bryman (2011, sid. 131-138) och Aspens (2007, sid. 112-113) betonar betydelsen av att forskaren har ett etiskt korrekt förhållningssätt. Aspens (2007) nämner bland annat kravet på anonymitet, som innebär att forskaren ser till att undersökningsspersonerna förblir anonyma. Bryman talar dessutom om informationskravet, dvs. att informera alla som kommer att undersökas om undersökningens syfte och innebörd samt att undersökningen är frivillig och att deltagarna kan avbryta sin medverkan om de så skulle önska. Ytterligare överväganden gäller nyttjandekravet, vilket innebär att all information som samlas in endast får användas till forskningsändamålet. Samtyckekravet handlar om att forskaren skall få samtycke till all forskning hon utför och får således inte, ur etisk synpunkt, forska kring sådant som undersökningsspersonen inte har godkänt, se även *forskningsetiska principer* (1990). För min del har det handlat om att vara noga med att poängtera respondenternas anonymitet genom att jag i början av varje enkät förklarar vem jag är, att jag läser på Lunds universitet samt vad jag har för syfte med min undersökning. Jag har försäkrat att materialet kommer att förvaras på ett säkert ställe och användas endast i denna undersökning, för att därefter

förstöras. Respondenterna hänvisas till Lunds universitetsbiblioteks databas, där den färdiga versionen av uppsatsen kommer att publiceras. Telefonnumret och e-mail adress till min handledare på Lunds universitet har lämnats ut, även det som en säkerhet. Jag intygade vidare, att samtliga personuppgifter kommer att hållas hemliga. Respondenterna har också fått veta att deltagandet är frivilligt samt att de, när som helst, kan avbryta sin medverkan.

Tidigare forskning

Val av forskning

Jag har försökt att välja ut forskning som från olika håll berör föräldra- barnrelationen genom att fokusera på tiden. En del av forskningen, som SCB-undersökningar, är kvantitativ och ger en generell bild av vekligheten, medan andra studier är av kvalitativt slag och mer går på djupet. Jag tycker mig se en röd tråd som går igenom och sammanbinder de arbeten jag har valt att använda som underlag. En del forskare analyserar föräldrabarnrelationen genom att undersöka vad begreppen kvalitets- respektive kvantitets-tid står för, samt hur de förhåller sig till varandra, medan andra har valt att sätta en viss aspekt av fenomenet, som till exempel skuld känslorna i förhållande till föräldraansvar, ensamstående mödrar samt jämlikhet mellan könen, under förstörningsglaset. Samtidigt går det att konstatera att dessa aspekter ömsesidigt påverkar varandra och har betydelse för den tiden som föräldrar har med sina barn, hur de använder den tiden, samt hur relationerna mellan föräldrar och barn utformas.

Kvalitativ och kvantitativ tid

En intressant undersökning om föräldrarnas fördelning av tid gjordes av Forsberg (2010), som gjorde en etnografisk studie av åtta svenska medelklassfamiljer med två eller fler barn. Forsberg gjorde en distinktion mellan den tid som föräldrarna tillbringade *med* barnen och där barnen sattes i fokus och den tid som de tillbringade *för* barnen, genom att laga mat, städa, diska, köra till och från barnens aktiviteter, etcetera. En uppdelning som ofta förekommer bland föräldrar. Wissö (2012, sid. 95) konstaterar till exempel: ”Tidigare studier har visat att modernt föräldraskap nästan blivit synonymt med vikten av att spendera tid ihop med sina barn, där begrepp som kvalitetstid ibland ställs mot kvantitetstid”. Tid *med* barnen eller kvalitetstid kännetecknas av barncentrering, vilket föräldrarna i Forsbergs (2010) studie åstadkommer genom exempelvis skogs promenader där de avskärmar sig från omvärlden och ostört kan fokusera på sina barn. Mobiltelefonerna lämnas hemma. Ett annat sätt att få tid med barnen är fredagsmys eller kvällsmys där familjen samlas framför Tv:n och äter något gott.

Under dessa stunder är det barnens vilja som går före, visar studien, vilket artikuleras genom att barnen till exempel väljer vilken film familjen skall titta på. En undersökning som Daly (2001) gjorde visade dock på stora skillnader mellan de förväntningar som föräldrarna hade på familjetid eller kvalitetstid och vad de erfor. Medan föräldrarna i studien hade positiva förväntningar av den tiden, visade det sig att mycket av sådan tid i praktiken gick till barnomsorg och föräldrarna upplevde att tiden aldrig räckte till. Daly (2001) konstaterar att det i grunden finns en kontradiktion mellan de ideal som familjetid för med sig och erfarenheterna av den tiden.

Fenomenet family eller quality time, förklarar hon, är idealiserat och romantiserat, på samma sätt som familjen var förr i tiden, men även om synen på familjen har utsatts för radikala förändringar, verkar begreppet family time resistent mot dessa. Den fungerar inte bara som beskrivande hur gemenskapen inom familjen *kan* uppnås och bevaras, utan har även en föreskrivande funktion i hur familjegemenskapen *bör* uppnås och bevaras. Både barn och föräldrar i hennes undersökning tyckte att de aldrig hade tillräckligt mycket kvalitetstid. Ännu värre var det för de ensamstående föräldrarna som upplevde att de inte hade tid att vara trevliga föräldrar på grund av alla plikter de hade och alla ärenden som bara måste göras. Daly (2001) ställde de förväntningar som föräldrar och barn hade på kvalitetstiden emot de erfarenheter som den här tiden resulterade i och kom fram till följande. Begreppet har ett eget värde. Det måste vara positivt laddat och inkludera gemenskap. Måltider, läggdags samt de lediga och gemensamma stunderna på helger var oftast räknade som kvalitetstid, från såväl föräldrarnas som barnens sida. Spontanitet värderades högt. En del föräldrar och barn, vars vardagar var fullspäckade med olika aktiviteter, tyckte att den tiden karaktäriserades av att det inte fanns någonting särskilt som skulle göras. De kunde bara vara. För dem föreställde family time en tid då de kunde slippa alla aktiviteter. Barn i dessa familjer svarade att kvalitetstiden var på helger då de slapp gå till förskolan och skolan, kunde sova ut, äta frukost med föräldrarna och bara ta det lugnt. Daly (2001) kom fram till att föräldrarna ofta gav kvalitetstiden en annan innebörd än vad forskarna hade förväntat sig. Föräldrarna hade som avsikt att inte bara tillbringa tid med sina barn, utan att framför allt skapa minnen tillsammans med dem. Minnen som skulle bestå för livet och vara tillgängliga och användbara i framtiden. Föräldrarna ville ge dem någonting av evigt värde och för att kunna genomföra det måste stunder av kvalitetstid inkludera gemenskap och lycka. I praktiken visade det sig att det sällan blev som det var tänkt. Tre fenomen kunde urskiljas som mest förekommande hinder:

A- förvärvsarbete, hemarbete samt hithörande aktiviteter.

B- Mycket av deras tid tillsammans präglades av skyldigheter, krav och konflikter.

C- Det mesta av tiden gick åt barnomsorg.

Till skillnad från den romantiserade bilden av kvalitetstiden, visade resultaten från undersökningen att den tiden i praktiken ofta var ansträngande för föräldrarna. Ett faktum som ofta ledde till besvikelse och skuld känslor hos föräldrarna.

Om skuld och föräldraansvar

Trots att Forsbergs (2010) studie visar att mycket av föräldrarnas fritid kretsar kring barnen, han konstaterar till exempel att ”Efter arbetsdagens slut prioriterar de barnen framför det mesta i sina liv” (ibid. sid. 85), kan vissa föräldrar tycka att de inte tillbringar tillräckligt mycket tid *med* sina barn. De har dåligt samvete och skuld känslor över att de inte har gjort tillräckligt mycket med barnen, eftersom det mesta av tiden har används *för* barnen. I en annan studie som Elvin-Novak (1999) gjorde om förvärvsarbetande mödrars erfarenheter av skuld, framkommer att skulden bottnar i de olika och sinsemellan oförenliga krav som kvinnorna ställs inför. Elvin-Novak (1999) redogör för sambandet mellan skuld å ena sidan, samt relationer och ansvar å andra och konstaterar att ansvars känsla föranleder känslan av skuld. Det framgår i hennes undersökning att kvinnor har en stark ansvars känsla, vilket å ena sidan förklaras som att kvinnan skapar sin identitet kring omsorg och ansvar för andra människor, medan andra, utifrån ett historiskt perspektiv, menar att det snarare rör sig om en social konstruktion och ett resultat av mångårigt patriarkalt struktur.

Jämlikhet och ansvarsfördelning

Det finns gott om tidigare forskning som visar på en ojämn ansvarsfördelning när det gäller barnomsorg och hushållsarbete. Samtidigt bör hänsyn tas till att männen förvärvsarbetade i större utsträckning. I en undersökning som SCB (2003) gjort framkommer att kvinnor och män arbetar lika mycket, men att skillnaden ligger i att männen arbetar mer mot betalning än vad kvinnorna gör. Undersökningen visar också att det är mammorna som bär huvudansvaret för barnomsorgen, dvs. tid för barnen, eller kvantitetstiden som jag valt att kalla det, medan ”leken delas lika mellan mamma och pappa” (Ibid. sid. 11). Forsberg (2010 sid. 92) hänvisar till sin undersökning och påpekar att ”Generellt är föräldrarna i högsta grad delaktiga i sina barns vardagsliv, men i hälften av familjerna har männen ett mindre ansvar än kvinnorna”, vilket antagligen kan tolkas som att det i den andra halvan råder en jämlikt fördelning. Han

kommer också fram till att den ojämna ansvarsfördelningen gäller tid för barn, medan det, vad kategorin tid med barn anbelangar, råder en jämlik fördelning. ”Dessa fäder ägnar mindre tid för barn än mödrarna och positionerar sig därmed inte helt i relation till den politiska normen om ett jämställt föräldraskap” (Ibid. sid. 92), påpekar han och förklarar att ett engagerat föräldraskap inte nödvändigtvis betyder att föräldraskapet är jämställt. Av en undersökning som gjordes av (SCB 2011) och som är en uppföljning till den som gjordes 2003, framgår att män hemarbetar mer samt att kvinnorna förvärvsarbetar i högre utsträckning. Arbetsfördelningen, som var jämlik i tidsfördelningen, har också blivit mer jämlik i utformningen. Dock omfattas männens hemarbete framför allt av underhållsarbete, medan kvinnorna ägnar mest tid åt hushållsarbete. Småbarnsmammor tillbringar fortfarande mest tid för barnen, medan tiden med barnen är jämt fördelad.

Kulturella aspekter

Anledningen till att jag vill ta hänsyn till kulturella aspekter, är att jag vill fånga upp eventuella variationer i hur kvalitetstiden definieras inom olika kulturer. Johansson (2009) beskriver en del av de förändringar som familjen som institution har gått igenom över tid. Han förklarar hur det i jordbrukssamhället var vanligt att familjemedlemmarna tillbringade mycket tid tillsammans och hjälptes åt i det som var både hem och arbete i ett. I och med att jobbet var i hemmet behövde folk inte förflytta sig så ofta i sökandet efter nya jobb, vilket gjorde att släkt och vänner ofta hade en nära relation till varandra. Giddens förklarar i sina resonemang hur intimiteten inom familjen har förändrats. Individerna är inte längre bundna till varandra på samma sätt. Han utgår dock ifrån det västerländska samhället i sina analyser och det intressanta för mig är att undersöka hur förhållanden ser ut inom familjer som kommer från andra länder. Tänker människor som kommer från andra samhällssystem annorlunda kring hur familjen bör fungera?

Teori

Varför individualiseringsteori?

Individualiseringstesens verkar vara en adekvat teori att närma sig föräldrabarnrelationen med eftersom den inte betraktar relationerna som givna en gång för alla, utan analyserar dem utifrån människors specifika situation samt den rådande tidsandan. Att knyta an till Giddens (1995) diskussion om det senmoderna familjelivet belyser dessutom intimiteten i relationerna

mellan de olika familjemedlemmarna. Den intimitet som en gång i tiden var så självklar, har som en följd av individualiseringen, blivit förhandlingsbar.

Ett historiskt perspektiv

När vi betraktar familj som institution, utifrån ett historiskt perspektiv, kan vi lägga märke till en hel del förändringar. Alla är dock inte överens om det. Det finns en del forskare (Johansson 2009, sid. 36) som hävdar att vi fortfarande lever i patriarkatet och könsbundna roller. Att det som ser ut som en förändring egentligen bara är ett kamouflage. Trots dessa, något subjektiva tolkningar, pekar all forskning åt samma håll, nämligen att det har hänt mycket på familjefronten i Sverige. Jämför bland annat SCB rapporter (1990), (2000) samt (2010) om svenskarnas tidsanvändning. Det har visserligen gått långsamt, från ett jordbrukssamhälle, där arbetet och hemmet inte varit avskiljda platser utan inbegrepps i samma tid och rum, (Johansson, 2009) och där familjemedlemmarna tillbringade mycket tid tillsammans, till ett industrisamhälle med en tydlig könsfördelning där männen förvärvsarbetade och hade huvudansvar för ekonomin medan kvinnorna bar huvudansvaret för barnen och hemmet, till ett postindustriellt samhälle som i mångt och mycket kännetecknas av kvinnans rösträtt, hennes intrång på arbetsmarknaden, ja helt enkel kvinnans frigörelse och kamp för sina rättigheter. Detta har i sin tur lett till ett ökat förvärvsarbete för kvinnornas del samt en allt större delaktighet i hemarbete och barnuppfostran för männens del. Även om det som sagt har gått långsamt, kan vi idag urskilja ett tydligt mönster som pekar på familjens förändring mot mer jämlika relationer, framför allt när det gäller kvinnor och män, men där vi även kan se en förändring av barnens position i familjen (Ibid.).

Individualisering

Dessa förändringar kan förklaras med att människor har fått en allt större frihet att uttrycka sig själva och sina åsikter. Människan har idag en större valfrihet och valmöjlighet än tidigare. Med andra ord kan det förklaras med att det i dag finns ett större utrymme för människor att vara sig själva. Det är vad *Individualisering* handlar om.

”individualisering betyder inte atomisering, isolering, ensamhet, slutet på alla typer av samhällen eller en brist på tillhörighet. / . . / Individualisering betyder i första hand urbäddandet av industrisamhällets livsstilar och i andra hand ett återinbäddande och skapande av nya livsstilar” (Ibid. 48).

Individualisering innebär således att människan slutar vara styrd av en given roll och istället anpassar rollen till omständigheterna i allmänhet och sig själv och sina förutsättningar i synnerhet. Det är just det att människan skall, istället för att anpassa sig till rollen, anpassa rollen till sig själv. En sådan omfattande förändring är dock inte enkelt att genomföra. Johansson (2009) talar om två sorters individualisering: intern och extern. Intern individualisering inbegriper familjen och de processer som är aktiva inom familjen, medan extern individualisering står för samhällliga och politiska processer utanför familjen. Även om jag i detta mitt arbete främst kommer att beröra den interna individualiseringen, är jag även tvungen att ta hänsyn till den externa eftersom politik, med sina lagar, och samhället, med sina normer, påverkar och påverkas av familjen (Ibid.). Dessa två komponenter är delar i en helhet, som ständigt inverkar på varandra genom en ömsesidig interaktion. Johansson (2009) tar upp ekonomins betydelse för skapande av jämlika relationer. Genom familjepolitiska beslut underlättas eller försvåras det för föräldrarna att uppnå jämställda villkor. Ett exempel på sådana beslut är jämställdhetsbonus som försäkringskassan delar ut till föräldrar som delar på föräldraledigheten, vilken som högst kan uppgå till 13500 skattefria kronor och är ett klart incitament för att, åtminstone på ytan, sudda ut könsrollerna. Individualisering är ett begrepp som används inom modernitetsteorier, vilket är ett samlingsnamn för de teorier som söker att förklara och förstå den moderna människan och som har det gemensamt att en förändring i positiv riktning kan antydans (Ibid.). Positiv på så vis att relationerna i samhället, i allt större grad, präglas av demokratisering.

Modernitetsteorier och intimitetens omvandling

Den engelske sociologen, Anthony Giddens (1995), som har varit en inspirationskälla för många av modernitetsteorins anhängare, beskriver hur det postindustriella samhället präglas av en demokratisering som omfattar även privatsfären. Vad beträffar barn, har detta kommit att innebära att ”Det är relationens kvalitet som växer i betydelse, med tonvikten på intimitet istället för föräldraauktoritet. Lyhördhet och förståelse efterfrågas från båda håll” (Ibid. sid. 92). Föräldrarna, och då speciellt fäder, har förlorat sin auktoritet, varför relationerna har fått en annan innebörd, vilket ställer krav på föräldrarna att komma på nya strategier att annalkas sina barn på. Intimiteten är inte längre given, utan har istället blivit beroende av relationens kvalitet.

Empiri

Av respondenterna var fyra personer män och 27 kvinnor, vilket innebär att andelen män var 12,9 % jämfört med 87,1 % kvinnor (se tabell nedan).

Alla respondenter	31	100 %
Mammor	27	87.1%
Pappor	4	12.9%

Respondenternas medelålder var 33 år och medianen 32 år. Typvärdet var 31 år.

Av respondenterna uppgav 20 att de var gifta, tre att de var sammanboende och åtta att de var ensamstående. 12 personer var födda i Sverige av vilka två hade utlandsfödda föräldrar. 19 var födda utomlands. 18 var arbetande, sju studerande, 2 arbetande och studerande samtidigt, 1 studerade och hade eget företag, 1 studerade och var arbetssökande, en var arbetssökande och en sjukskriven. Största ålderskillnaden mellan föräldrar och barn var 42 år, medan minsta ålderskillnaden var 15 år. 37 av respondenternas barn var pojkar, 22 var flickor. Elva barn hade en vistelsetid på förskolan som var åtta timmar eller längre. För tjugo av barnen var vistelsetiden mindre än 8 timmar.

Svaren på frågan: Vad tycker du är kvalitetstid med ditt/dina barn? har jag valt att dela upp i tre grupper. Den första gruppen, **grupp 1**, omfattar föräldrar som uppfattar kvalitetstid som en barncentrerad tid. Den andra gruppen, **grupp 2**, består av föräldrar som uppfattar all tid med barnen som kvalitetstid och som menar att det väsentliga inte är vad man gör med barnen, utan att man gör det tillsammans. I den tredje gruppen, som består av svar från sju föräldrar, har jag lagt de svårtolkade svaren, de som inte direkt besvarar frågan. Av de återstående 24 föräldrar kan elva placeras i **grupp 1** och tretton i **grupp 2**. Åtta av elva föräldrar från **grupp 1**, har på nästa fråga: Tycker du att du har tillräckligt mycket kvalitetstid med ditt/dina barn? svarat Nej; två har svarat Ja; och en Vet ej. När det gäller **grupp 2**, svarade två föräldrar Nej; två Vet ej; medan nio föräldrar upplevde att de hade tillräckligt mycket tid med sitt/sina barn, (för tydligare illustration se tabell nedan).

Vasilije Suljovic

Respondenter	Antal	Respondenternas fokus	Antal respondenter nöjda med sina insatser som föräldrar
Grupp1	11	Fokus på kvalitetstid	2
Grupp2	13	Fokus på relation	9
Grupp 3	7	Svårtolkade svar	-----

Intressant fakta som jag kommer att återvända till framöver.

Fyra föräldrar har varit villiga att skriva en dagbok under en veckas tid, där de beskriver hur de tillbringar tid med sina barn samt vad de betraktar som kvalitetstid.

Dessutom har fyra semistrukturerade intervjuer genomförts med utvalda föräldrar.

Om kvalitetstid

Föräldrarnas syn på kvalitetstid med sina barn kan framför allt utifrån enkätundersökningen delas upp i två grupper. Den första gruppen utgörs av de föräldrar som tycker att kvalitetstid är en tid då barnen sätts i centrum, vilken kännetecknas av att man gör det som barnen vill, alternativt det som föräldern tror att barnen vill göra. I den andra gruppen kan de föräldrar placeras som är av uppfattningen att det väsentliga inte är vad man gör, utan att man gör det tillsammans. Här ligger betoningen på *hur* man gör saker tillsammans, medan prioriteringen i den första gruppen ligger på *vad* som görs.

Medan föräldrarna i den första gruppen lägger fokus på att göra någonting roligt för och med barnen, till exempel bada, gå på Busfabriken, måla eller läsa, upplever föräldrarna i den andra gruppen att det viktigaste är att göra saker tillsammans och har därför som mål att involvera barnet/ barnen så mycket som möjligt i vardagen.

Gemensamt för de föräldrar som hade skrivit dagböcker var att kvalitetstiden var en viktig tid som bidrog till familjegemenskapen. För några föräldrar handlade det om barnen, att den tiden skulle vara betydelsefull för dem, medan andra såg det som viktigt för föräldra- barn- relationen att tillbringa tiden tillsammans. Pappan till en tvåårig pojke, född och uppväxt i Sverige, beskriver i dagboken hur han och pojkens mamma försöker involvera sonen i vardagen. De menar att deras relation med sonen blir bättre när han får vara med och inkluderas i vardagen. Vardagen bjuder ofta på situationer där familjemedlemmarna behöver samarbeta för att kunna klara av olika moment eller svårigheter. Det kan handla om att städa,

tvätta, laga mat osv. Genom att vara en del av vardagen, lär sig barnet hur samarbetet fungerar, vilken i sin tur stärker relationen till föräldrarna.

”Jag tror att vår relation utvecklas lika mycket, om inte mer, i situationer som inte bara är skoj och lek. Vi försöker att inkludera honom i vardagsbestyren och han gillar fortfarande att hjälpa till i den mån han kan” (dagbok 1).

För en 23-årig mamma från Bosnien handlar kvalitetstiden om att umgås. Det finns en tendens att involvera andra människor i umgänget. Under den aktuella veckan hon skriver dagboken besöker hon både barnets mor- och farföräldrar och stannar där över dagen. Mamman förklarar att hon betraktar all tid hos morföräldrarna som kvalitetstid, och betonar att de gjorde saker tillsammans. Det verkar vara kärnan i kvalitetstiden: att vara tillsammans. Hon lämnar dock utrymmet till sonen att bestämma vad han vill vara med på. Mamman förklarar t.ex. att pojkens pappa och hon försöker undvika att ta sonen med när de skall storhandla, eftersom han inte tycker om det. Istället för att försöka vänja honom vid en situation som ofta uppkommer i vardagen, väljer föräldrarna att gå med på sonens villkor. Den tiden som hon och pappan tillbringar tillsammans med barnet försöker de utforma efter barnets behov och önskemål. Det framstår dock inte som att det är den definitiva målsättningen, att tiden tillsammans skall handla om att uppfylla barnets önskemål, utan snarare en kombination där fokus, från mammas håll i varje fall, verkar läggas på att vara tillsammans och då helst involvera andra människor.

För en ensamstående trebarnsmamma (dagbok 3) från Polen kretsar tillvaron mycket kring barnen. Jag uppfattar det som att rutinerna i hög grad har fått ge vika för spontaniteten. Dagarna kan se olika ut. Hon anger inte tiderna för måltiderna och hinner inte alltid bada barnen, men verkar göra sitt yttersta för att tillfredsställa deras behov. Barnen är inkluderade i mycket av det som görs. När mamman lagar mat, hjälper barnen till både med matlagningen och med att duka bordet. När de är ute och storhandlar får stortjejen, som mamman kallar henne, hjälpa till att välja varorna. Samtidigt är mamman beredd att frånga rutinerna när hon anser det lämpligt, som när hon beskriver hur hon inte vill avbryta barnens lek, utan väljer att istället ibland själv laga maten och duka bordet. Om barnen är sysslolösa engagerar hon dem i sina sysslor, men låter dem vara om de redan har någonting på gång. De hjälper t.ex. med att duka bordet eller plocka undan efter maten. I samband med det faktum att det finns mycket spontanitet i familjen, att familjemedlemmarna t.ex. vaknar och lägger sig på olika tider från

dag till dag och att i stort sett varje dag är fylld med olika aktiviteter, lägger jag märke till mammans strävan efter att göra något speciellt med barnen. Hon ha det i tankarna, efter att barnen har somnat. ”Nu får man passa på och vila inför morgondagens lek på Busfabriken”, (dagbok 3). När tillfället dyker upp, är hon snabb i att fånga det och få ensamtid med ett av barnen, som i ett fall där hon passar på att tala med pojken efter att flickorna har somnat.

I familjen från dagbok 4 har matstunden en viktig roll. På morgnarna äter familjen frukost tillsammans och samtalar kring vad som skall hända under dagen.

"Att äta frukost tillsammans med barnen är bland det bästa på hela dagen, vi sitter i lugn och ro, äter och pratar om vad alla ska göra under dagen. Alltid en bra start tycker jag" (dagbok 4). Efter förskolan samlas familjen återigen vid matbordet och det blir även en möjlighet för pappan att sätta sig in i vad barnen har gjort under tiden han varit på arbetet. En annan viktig sak som ger kvalitetstid är lässtunden innan barnen skall sova. När vädret tillåter och i mån av tid passar mamman på att ta barnen ut för en lekstund.

Mamman från Kurdistan (intervju 1), förklarar hur både hon och pappan är nogga med att sonen skall få så mycket uppmärksamhet som möjligt. De försöker inkludera honom i vardagssysslorna eller åtminstone låta honom vara i närheten och på så sätt ha kontakt med honom. Själva kontakten, det att vara närvarande som förälder samt låta barnet vara medveten om det, upplevs av mamman som väldigt viktigt. Det är det, menar hon, som kännetecknar kvaliteten i relationen. Därför är, menar hon, all tid med sonen en kvalitetstid.

På ett liknande sätt beskriver en ensamstående trebarnsmamma från Irak att kvalitetstiden för henne handlar om att göra någonting med sina barn. ”Att äta på Mc Donalds och gå på badet är ok, men det här intima ger mer. Det sitter inne. Det ger mer fysisk och psykisk kontakt” (Intervjuperson 3).

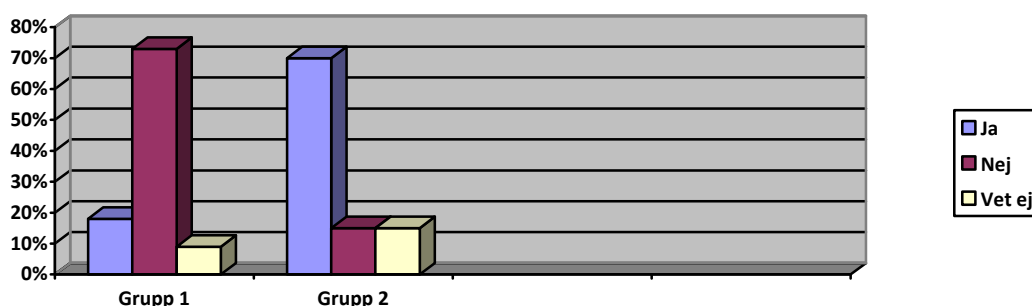
Kvalitetstid och skuld känslor

Låt oss ta en titt på svaren på frågan: Vad tycker du är kvalitetstid med ditt/dina barn? Svaren kan delas upp i tre grupper. Den första gruppen, **grupp 1**, omfattar föräldrar som uppfattar kvalitetstid som en barncentrerad tid. Den andra gruppen, **grupp 2**, består av föräldrar som uppfattar all tid med barnen som kvalitetstid och som menar att det väsentliga inte är vad man gör med barnen, utan att man gör det tillsammans. I den tredje gruppen, som består av svar från sju föräldrar, har jag lagt de svårtolkade svaren, de som inte direkt besvarar frågan.

Av de återstående 24 föräldrar kan elva placeras i grupp 1 och tretton i grupp 2.

Åtta av elva föräldrar från grupp 1, har på nästa fråga: Tycker du att du har tillräckligt mycket kvalitetstid med ditt/dina barn? svarat Nej; två har svarat Ja; och en Vet ej.

När det gäller grupp 2, svarade två föräldrar Nej; två Vet ej; medan nio föräldrar upplevde att de hade tillräckligt mycket tid med sitt/sina barn, (se diagrammet nedan).

Av enkätundersökningen framgår att 73 % av de föräldrar som uppfattar kvalitetstid som en tid då man gör saker utifrån barnets önskemål, alternativt föräldrarnas tolkningar av barnets önskemål, upplever att de inte har tillräckligt mycket kvalitetstid med sina barn. Detta kan jämföras med föräldrar från grupp 2, som menar att kvalitetstiden är att vara tillsammans, där 70 % upplever att de har tillräckligt mycket tid med sitt/sina barn. Det tyder på ett samband mellan de förväntningar som föräldern har på kvalitetstid och uppfattningen av densamma. En mamma konstaterar: ”Ju högre krav man ställer på sig själv och på hur familjen ska fungera, desto mer stress kommer familjen att uppleva” (mamma från intervju nr. 4).

Det verkar som att stressen i det här fallet har att göra med den individuella målsättningen. Ju högre krav föräldern sätter på hur tiden med barnet, skall utformas, desto större risk att föräldern känner sig misslyckad.

Trebarnsmamman från Iraq (Intervju nr. 3) berättar hur ledsen hon kan bli när hon har planerat någonting för barnen, men det inte går i enlighet med planerna. ”Ibland förbereder jag mys för dem, men de gör storbråk och då skiter jag i allt. Allt blir förstört”. Även om hon under intervjun konstaterar att kvalitetstiden handlar om att vara tillsammans, oavsett vad man gör, blir hon besviken när den planerade aktiviteten urartar. Hon använder inte situationen till att lära barnen att hantera konflikten, utan det framstår som att känslan att ha misslyckats med aktiviteten är så stark att den föranleder besvikelse. Trots medvetenheten och önskemålet om att slappna av och njuta av samvaron med barnen, och trots all den tid hon lägger på sina barn bär denna mamma på en känsla av otillräcklighet. ”Jag har alltid den här känslan, att jag borde

göra mer med dem och vara mer med dem”. [...] Ibland känner jag att jag inte har gjort nåt med dem, men orkar inte psykiskt och din kropp blir helt förlamad”.

På fråga 15 i enkätundersökningen ombeds respondenterna motivera varför de anser att de har respektive inte har tillräckligt mycket tid med sina barn. Bland de respondenter som ansåg att de inte hade tillräckligt mycket tid med sina barn kan man endast i fyra fall percipiera eventuella skuldkänslor. Sex respondenter gav enbart en förklaring till vad det var som gjorde att de inte hade mer tid med sina barn.

Jämlikhet mellan könen

Hur mycket kvalitetstid föräldrar har med sina barn samt hur den tiden används påverkas också av relationen mellan föräldrarna och den organisation och struktur som råder i familjen. Min undersökning visar att fäder i mindre utsträckning engagerar sig för småbarn. Det faktum att drygt 87 % av respondenterna som svarade på enkäten var mammor, tyder på att mammorna i högre utsträckning lämnar och hämtar barnen från förskola, vilket tyder på ett större engagemang. Även från dagböckerna framgår det att det är mammorna som är mer aktiva och delaktiga i barnens tillvaro. Förutom att de oftare lämnar och hämtar barnen från förskolan, är det också de som ofta har ansvar för barnens fritidsaktiviteter. I dagbok 2 beskriver mamman fyra vardagseftermiddagar tillsammans med sin son, en av dem med pappan närvarande. Från dagbok 3 framgår att mamman har totalt ansvar för barnens aktiviteter. Det är hon som läser för dem, hon brukar ta med dem till biblioteket för att låna nya böcker och hon följer med barnen till simning. På tisdag, när flickan simmar 16:30-17:00 är det mormor som kommer och hjälper till att passa pojken. Mamman nämner inte vem som passar flickan på torsdagar när pojken simmar. Pappans roll i familjen är diffus. Den enda gången han nämns är när han sitter vid matbordet tillsammans med resten av familjen och äter middag. Det är då han får en kvalitetstid med barnen genom att lyssna på deras berättelser om vad de har gjort under dagen. Dagbok 1 är den enda dagboken som tyder på en jämn ansvarsfördelning i hemmet. Det är också den enda dagboken som skrevs av en pappa. Tillvaron präglas av fasta rutiner som föräldrarna verkar ha kommit överrens om. Arbetsuppgifterna är fördelade mellan föräldrarna och båda två hinner med egen tid i form av fysisk träning ett par gånger i veckan. De hjälper varandra med att passa barnen medan den andre föräldern är på träningen.

Vasilije Suljovic

I två av intervjuerna (intervju 1 och 2) beskrivs ett starkt engagemang från fädernas sida och en delaktighet på lika villkor. Relationerna i familjen (intervju 1), bestående av mamman från Kurdistan, pappan från Iraq och deras gemensamma, 19 månader gamla son, präglas av samförstånd och samarbete. Det finns en tydlig uppdelning av arbetsuppgifter i hushållet, som inte är baserade på könsroller, utan på önskemål. Utifrån mammans berättelse är det hennes önskemål som ligger till grunden för arbetsfördelningen. Hon berättar hur hon älskar att tvätta kläder, men inte att torka och vika dem. Därför är det hennes man som gör det. Hon älskar att diska och gör det gärna, men inte att dammsuga, vilket faller på hennes man. När det gäller omvårdnad av barnet är det den föräldern som är närmast som uppfyller barnets behov. ”Vi delar inte upp det så att jag byter blöja en gång och då får min man göra det nästa gång. Nej, utan den som märker att blöjan behöver bytas, gör det”.

Somaliske pappan (intervju 2) är pappaledig tre dagar i veckan. Han berättar att han var pappaledig två dagar i veckan, fram tills för två månader sedan, då hans fru förklarade att hon var trött och inte längre orkade stanna hemma, utan gärna ville gå upp i tjänst till 50 %. Hon frågade om det var ok med honom, och han sade att det var det. Han förstår sin fru, förklarar han, och beskriver hur hon trivs med sitt arbete, där hon jobbar som projektledare inom ett utbildningsföretag. När jag frågar vad han tycker om rollfördelningen i familjen svarar han på följande sätt:

”Vi är alla människor, vi har alla ett liv... Om det var i Somalia, så vare det annorlunda, Där skulle jag vara ute hela dagen, medan familjen och släkt skulle hjälpa min fru med barnet. Här är det annorlunda. Jag är väldigt mycket hemma och tar stor del i vårt barns liv[...]. Det är samhället som ser ut på det viset. Jag måste inte bara anpassa mig, jag vill också anpassa mig. Det är fascinerande att vara med min dotter. Att se henne växa från dag till dag, Alhamdulillah (prisad vare Gud). Jag lämnar ett minne till henne och hon lämnar ett minne till mig, så jag kan ha något att ta med mig till nästa liv”.

Om arbetsfördelningen i hemmet säger pappan att de (föräldrarna) brukar hjälpas åt. Det varierar när det gäller städningen. ”Ibland går jag ut med dottern medan min fru städar. Ibland städar jag medan de är ute och ibland städar vi tillsammans”. Eftersom tvättstugan ligger i källaren och det brukar mörkna tidigt under vintermånaderna har hans fru bett honom att ta hand om tvätten, då hon räds att gå ner när det är mörkt. Tvätten har därför blivit hans ansvar.

Om disken säger han: ”vi har en diskmaskin, men min fru tycker att jag är duktig på att ställa in disken”, säger och skrattar, ”att jag får plats med mer, så...”.

Men han berättar också hur duktig hans fru är: ”Jag behöver inte oroa mig för matlagning, för min fru ordnar det. Hon sorterar maten för hela veckan. Jag skulle ge henne (dottern) kyckling varje dag”, säger han och skrattar. ”Hon (frun) läser vad som är nyttigt och så”.

Förhållandet i Intervju 4 däremot tyder på en ojämn ansvarsfördelning där fadern fokuserar på mysstunder med sonen. Familjen består av mamman 44 år, svensk och gift med en man som kom till Sverige år 2009. De har en gemensam tvåårig pojke. Hon har även en 14-årig pojke från en tidigare relation. Oftast är det pappan som lämnar barnet på förskolan, medan det alltid är mamman som hämtar vid 17:30-tiden efter jobbet. När de kommer hem, har pappan, som slutar kl. 18:00, fortfarande inte kommit hem. ”När jag kommer hem, är jag så trött, att jag inte orkar laga nåt stort. [...] Största stressmomenten är när jag kommer hem efter jobbet och skall laga mat”, säger mamman och förklarar att pappan brukar göra lunch till sig själv och att det ofta finns något över som hon kan ge till barnen. Mamman har ansvaret för att hemmet ska vara rent, men storpojken brukar hjälpa till. Hon förklarar att hon är van att ta ansvar och känna sig oberoende, men medger samtidigt att hon gärna hade sett till att ha mindre att göra. ”Jag hade önskat att jag kunde jobba 50 %”. Hon berättar om sin förre detta man som tog hand om den ekonomiska biten. ”Han fick mig att känna mig som en kvinna”, säger hon. Det faktum att pappan i familjen jobbar deltid samt håller på att lära sig språket, gör det svårt för mamman att gå ner i arbetstid. Jag frågar vad pappans roll i familjen är och hon svarar att det är att vara en bra pappa. Han myser med pojken ibland.

I intervju 3 uppmärksammas återigen en frånvaro från faderns sida, som en gång varannan vecka gör någonting roligt med barnen. För övrigt är han frånvarande.

Ett passande begrepp för att förklara fädernas roll i sina barns liv tycks ofta vara just kvalitetstid. För en majoritet av de manliga respondenterna i min undersökning genomsyras relationen till barnen av den tid när de gör någonting roligt tillsammans med sina barn.

Kulturella aspekter

Det kan vara svårt att avskilja ett fenomen som rent kulturellt. Det är så mycket som begreppet kan inbegripa. Samtidigt är det intressant att se hur olika tankar och modeller konstrueras och påverkas av kulturella aspekter. Exempelvis kan det gälla organisationen av

familjelivet och arbetsfördelningen i hemmet. Den somaliska pappan från intervju 2 bekräftar detta när han säger: ”Om det var i Somalia, så vare det annorlunda”. Å andra sidan ser vi hur familjeorganisationen konstrueras och påverkas av den rådande kulturen: ”Jag måste inte bara anpassa mig, jag vill också anpassa mig”, säger han och syftar härmed på den rådande kulturen i det svenska samhället.

En annan intressant sak som jag lägger märke till när jag går igenom materialet är hur familjer med invandrabakgrund involverar släkten i vardagen. Eftersom jag endast har en dagbok skriven av föräldrar som är födda och uppväxta i Sverige samt en intervju med en svensk mamma, saknar jag underlag för att göra en jämförelse mellan den rådande kulturen i vårt samhälle och andra kulturer. Det insamlade materialet visar dock följande: I dagbok 1 som är skriven av en svensk pappa nämns ingen annan förutom mamman, pappan och sonen. I dagbok 2, beskriver en mamma med invandrabakgrund, hur hon och hennes son tillbringar två dagar den aktuella veckan hos far- respektive morföräldrar. Direkt efter att ha hämtat sonen från förskolan åker de iväg till släkten, där de umgås, äter, leker och stannar ända till kvällen. Den ensamstående trebarnsmamman (dagbok 3), även hon med invandrabakgrund, skriver om hur familjen två gånger får besök av barnens mormor. Ur dagbok 4 framgår det att tvåbarnsmamman också hon med invandrabakgrund, får hjälp av sin mor med barnpassningen, på tisdagar då hon tar sitt ena barn till simningen. En liknande bild framkommer ur intervjuerna.

Mamman från Kurdistan (Intervju 1) talar om en nära relation till släkten, särskilt hennes egen. De gånger som hon och hennes man vill vara för sig själva lämnar de barnet hos barnets mormor. Föräldrarna kan då gå ut och ta en fika eller ha ett gemensamt träningspass. Mormor har en viktig roll som stöd för den unga familjen och hjälper såväl med barnpassning, som att till exempel ibland laga mat för hela familjen. Andra gånger när pappan slutar tidigt, kan det hända att han gör extra mat och tar det till mormor om hon passar sonen. Den ensamstående trebarnsmamman från Irak (intervju 3) beskriver hur hennes mor och systrar ställer upp och hjälper till med barnpassningen. Det kan handla om att hon jobbar helger eller behöver vara för sig själv en stund. ”Det är absolut en avlastning” säger hon. I den svenska mammans (intervju 4) berättelse förklarar hon att det är svårt att både heltidsarbete och ta hand om hemmet och familjen. Hennes stora pojke brukar visserligen åka till mormor och morbror på

skolloven, men eftersom de bor på flera timmars avstånd finns det ingen möjlighet till tätare träffar. Hennes man som för inte så länge sedan kom till Sverige har inga släktingar här.

Analys

När jag började med mitt arbete hade jag en hypotes, att det är samhällsstrukturen som bär ansvaret för den tidsbristen som råder i småbarnsfamiljer. Jag har under arbetes gång blivit uppmärksam på andra intressanta faktorer. Även om min hypotes inte är irrelevant, verkar det finnas andra faktorer som har en stor betydelse för föräldra-barn relationen.

Kvalitetstid eller kvalitetsrelation?

När jag valde att studera föräldrabarnrelationen fokuserade jag, liksom majoriteten av de manliga respondenterna, på kvalitetstiden. Kvalitetstiden ger föräldrar möjlighet att göra roliga saker med sina barn. Stunder som skapar minnen. Men som (Daly, 2001) kommer fram till i sina studier, svarar dessa stunder sällan mot förväntningar. Förutom att de inte uppfyller den funktion som vissa föräldrar ger dem, att stärka relationen, leder de ofta till ångest och skuld känslor. Ju högre krav på kvalitetstid och ju större förväntningar på dess funktion, desto större är risken för skuld känslorna och föräldra ångesten. När den ensamstående trebarnsmamman från intervju 4 förklarar hur arg hon kan bli när de planerade mysstunderna urartar på grund av barnens bråk, kan det tolkas som att hon blir upprörd över att barnen inte uppskattar all den möda hon har lagt ner för att ordna en rolig stund för dem. Å andra sidan skulle barnens reaktion kunna tyda på att de på detta sätt visar att de har andra behov. Kanske att lära sig hantera konflikter och sin egen frustration. Med hjälp av Giddens (1995) tankar kring intimitetens omvandling kan vi förstå det som att mamman inte tar hänsyn till pojkarnas behov utan sitter fast i sin roll som förälder. Istället för att motivera till ett samtal, där alla kan komma till tals för att finna en kompromiss, reagerar hon negativt, eftersom hennes planering misslyckas. Här skulle kvalitetstiden kunna ge vika för kvalitetsrelationen genom att den planerade tiden istället används till att prata om konflikten och de tankar och känslor som uppkommer i samband med den. Det framstår i varje fall som att det skulle bli en välanvänd tid som främjar och stärker familjerelationer. Därför tyder det på att en omvälvande förändring av situationsuppfattningen för föräldrarnas del kan inträffa, när de inte är så fokuserade vid kvalitetstiden. Många måsten försvinner och en befriande anda infinner sig. Relationen tycks tillåtas utvecklas fritt, där en satsning på relationen finns i grunden och följer med under hela dess utveckling. Istället för att det skall handla om vad vi gör, kan föräldrarna

fokusera på de behov som dyker upp. De kan säga: Det kvittar vad vi gör, bara vi är tillsammans! Men det betyder inte att man alltid skall vara tillsammans. Utifrån det här synsättet är det relationen och inte tiden tillsammans som sätts i fokus, även om resultatet blir att man tillbringar mer tid med varandra. Analysen av mitt material leder till en intressant konklusion. Eftersom fokus läggs på vad som skall göras, är det just det som görs som centreras, och barnen och föräldrar relaterar mer till det som görs än till varandra. I den andra gruppen, där betydelsen läggs på hur saker görs, hamnar relationen i centrum. Det är det som pappan som skrev dagbok 1 belyser när han säger: ”Jag tror att vår relation utvecklas lika mycket, om inte mer, i situationer som inte bara är skoj och lek”.

En annan intressant aspekt av fenomenet är att de föräldrar som sätter gemenskapen och inte vad som görs i fokus, tillbringar mer tid med sina barn. Lägg märke till hur en ensamstående mamma svarar på frågan: Vad tycker du är kvalitetstid med ditt/dina barn? i enkäten: ”Jag tycker att kvantitetstid är viktigare än kvalitetstid dvs. att vara med dem”.

Kvantitetstid möjliggör för föräldrar att faktiskt se och höra sina barn, något som kan vara svårt när man fokuserar på det som görs, eftersom detta då upptar barnet och kanske även föräldrarnas uppmärksamhet. Föräldern kan visserligen observera barnet under tiden barnet utför någonting, fast även då förstår jag det som att det är föräldrar som sätter relationen och den gemensamma kontakten i fokus som spontant kommer att observera barnet. Föräldrarna från grupp 1 löper större risk att på ett omedvetet plan observera barnet i förhållande till det som görs, eftersom kvalitetstid, såsom första gruppens föräldrar i min undersökning, uppfattar den, går ut på att barnet skall ha roligt. Det väsentliga blir då, vid eventuell observation, att ta reda på huruvida barnet vid den givna tidpunkten har roligt eller ej. Föräldrarna från grupp 2 svarade i likhet med mamman från intervju 4, att det väsentliga är ”Att vara närvarande, sedan kvittar det vad man gör”. Redan där, i grunden, vid antagandet av en sådan inställning, har föräldern bestämt sig för att fokusera på barnet.

Daly (2001) förklarar att begreppet ”kvalitetstid” har blivit något av en myt och hur den lever vidare genom den idealisering och romantisering som föräldrarna omger den med.

Om fenomenet betraktas utifrån individualiseringsperspektivet kan det förstås som att en del föräldrar anpassar sig till samhällsstrukturen genom att forma sina relationer utifrån den rådande trenden, dvs. vad majoriteten i samhället gör, medan andra reflekterar över sin situation och väljer att handla efter sin egen övertygelse. Grundläggande för individualiseringstesen är att den förutsätter valfrihet, vilket kännetecknar en del föräldrars

förhållningssätt. Det kan gälla förhållandet till sitt yrke likväl som förhållandet till sina nära och kära. En del föräldrar, som den svenska pappan och mamman från dagbok 1, väljer att gå ner i arbetstid, för att få mer tid med sitt barn. Möjligheterna finns och vissa föräldrar väljer bort något, för att få någonting annat, de resonerar, prioriterar och väljer. De valmöjligheter som samhället erbjuder, tyder på en extern individualisering, där individerna tillåts påverka sin arbetssituation och status, medan de val som individen gör har att göra med den interna individualiseringen som Johansson (2009) talar om. Det innebär däremot inte att vissa föräldrar inte gör några val, utan att de grundar sina val på vad majoriteten gör och därmed inte till fullo utnyttjar de möjligheter som existerar. Deras val grundar sig inte i deras specifika och unika situation.

Detta gäller dock inte de ensamstående mammorna som har deltagit i min undersökning. Jag uppfattar det i likhet med Elvin-Novak (1999) att det ofta är situationen i sig som gör det svårt för dem att göra vissa val. De har färre valmöjligheter jämfört med de föräldrar som har ett delat ansvar. För deras del gäller det att själva ta hand om ekonomin, barnen och hushållet. Bara det faktum att allt detta kräver tid sätter press på dem. Samtidigt vill dessa mammor i likhet med andra föräldrar ägna sin tid åt barnen, men vad gör man när tiden inte räcker till?

Föräldrarnas skuld känslor

Jag kan inte påstå att de skuld känslor som en del föräldrar har över att de tillbringar för litet tid *med* sina barn och som har uppmärksammats av Daly (2001), och Forsberg (2010) bekräftas av mina studier. Dock har ett samband mellan de individuella förväntningarna av tiden tillsammans å ena sidan, samt uppfattningen av den tiden å andra kunnat påvisas, inte minst genom enkätundersökningen. De föräldrar som satte kvalitetstid i fokus kände oftare att de inte hade tillräckligt mycket tid med sina barn. Samtidigt har de föräldrar som fokuserade på relationen, haft en mer lättsam och kravlös syn på tillvaron, vilket resulterade i att de ofta kände att de hade tillräckligt mycket tid med sina barn. Huruvida det framkallade skuld känslor i den ena samt tillfredsställelse i den andra gruppen, kan jag dock inte diskutera eftersom jag saknar underlag för det, på grund av att dessa aspekter inte specificerades i min undersökning.

Det framstår däremot att det finns ett samband mellan de krav som föräldrarna sätter på sig själva och deras uppfattning av sin egen prestation. Det bör dock inte betraktas som enbart svart eller vitt. Det är inte så att en del föräldrar helt fokuserar på vad som skall göras medan

andra helt fokuserar på relationen, utan snarare så att föräldrarna försöker finna en balans mellan samtliga krav som ställs på dem, där vissa lyckas bättre än andra. Den ensamstående trebarnsmamman (intervju 3) vill fokusera på relationen vilket hon tydligt proklamerar när hon säger: ”Att äta på Mc Donalds och gå på badet är ok, men det här intima ger mer. Det sitter inne. Det ger mer fysisk och psykisk kontakt”, men trots det kan hon känna sig otillräcklig som förälder, vilket kan tolkas utifrån följande uttalande: ”Jag har alltid den här känslan, att jag borde göra mer med dem och vara mer med dem”. [...] Ibland känner jag att jag inte har gjort nåt med dem, men orkar inte psykiskt och din kropp blir helt förlamad”. Eventuellt kan dessa ord tolkas som skuld känslor, eftersom respondenten inte talar om hur hon tänker, utan vad hon känner. Hon känner att hon inte gör tillräckligt mycket med sina barn. Att hennes känslor är av negativ karaktär framgår av det faktum att hon själv tycker att hon *borde* göra mer. Därför tolkar jag det som att hon värderar sina känslor. Mammans ord tyder på att hon önskar göra saker med sina barn, men förmår inte göra det i den utsträckning hon vill. Hon uttrycker en såväl psykisk som fysisk trötthet, vilken främst kan förklaras med att det rör sig om en ensamstående, arbetande trebarnsförälder. Dessutom upplever hon att de trender som finns i samhället ställer krav på henne. Eftersom tiden inte räcker till att göra allt hon önskar upplever hon en press. Hon säger att hon skulle vilja träna, men det finns ingen tid för det. Hon önskar tillbringa mer tid med barnen men kan inte göra det. Stunderna efter jobbet då hela familjen är samlad, förmår hon ibland inte göra någonting, vilket gör situationen bara värre. Det är här individualiseringstesen skulle kunna vara ett bidrag. Utifrån den tolkas samtiden som att var och en skall leva efter sina egna förutsättningar. Var och en skall kunna reflektera över sin situation, göra val och prioritera. Vad som är ”rätt” och hur saker ”bör” göras faller i förgrunden till individens fördel. Det är först här, i detta stadium, som det normativa förlorar sin kraft. Jag måste inte ta barnen till Busfabriken eller till badet så många gånger i månaden, utan kan anpassa mig efter rådande förhållanden. Jag kan kanske försöka förklara för barnen, utifrån deras möjligheter att förstå, dessa förhållanden, och varför vi gör som vi gör. Det är här barnen inbjuds till vardagen och blir en aktiv del av den. Den svenska pappan (dagbok 1) menar att relationen mellan barn och föräldrar stärks när barnen inbjuds till att bli en del av verkligheten. Det skulle kunna bero på att vardagsbestyren innehåller olika uppgifter som skall lösas, vilket uppmuntrar samarbetet. Individualiseringen innebär att göra saker i sin egen takt, utifrån sina egna förutsättningar. Processen verkar befriande eftersom den sysselsätter sig med frågor: vad kan jag? respektive vad vill jag?

istället för: vad måste göras? Därmed lämnas utrymme för individualiteten samt den specifika kontexten som personen befinner sig i.

Jämlikhet och ansvarsfördelning i hemmet

Av de respondenter som svarade på enkäter var 87,1 % mammor. Det skulle kunna tolkas som att det oftast är mammor som hämtar/lämnar barnen till och från förskolan, men det finns likväl utrymme för andra tolkningsalternativ. Det skulle kunna vara så att mammorna som svarade var mer benägna att svara på enkäterna än vad papporna var. Därför kan det endast konstateras att det är större antal mammor som valde att svara på enkäter. I två av dagböckerna kunde viss tendens urskiljas att papporna spenderade mer tid med barnen medan mammorna var mer engagerade i både tid för och tid med barnen, vilket överensstämmer med de slutsatser som Forsbergs (2010) drog. I dagbok 3 som skrevs av den ensamstående trebarnsmamman från Polen, var pappan frånvarande, men även här vet jag inte huruvida mamman och pappan hade växelvis boende eller inte och kan därför inte uttala mig om ansvarsfördelningen. Det skulle kunna vara så att de hade växelvis boende och att barnen inte hade någon kontakt med pappan den veckan som de var hos mamman. Dock hade pappan i det fallet varit fullt engagerat i sina barns tillvaro. I dagbok 1 kunde vi få en inblick i den svenska familjen där föräldrarna verkade samarbeta i allt från hushållsarbete till att vara tillsammans med sitt barn.

Även från intervjuerna framgår att det finns pappor som inte är lika engagerade i tiden för barnen (intervju 3 och 4) samtidigt som det finns pappor som har ett delat ansvar såväl för barnen som för hemmet och det från håll som vi kanske minst förväntar oss. Jag har haft möjlighet att få en inblick i den kurdisk-irakiska och den somaliska familjen, där familjelivet präglas av ett samarbete och en ansvarsfördelning på lika villkor och där åtminstone den somaliska pappan inte uppfattade det som en börda. Vi kan reflektera över det med hjälp av Anthony Giddens (1995) termer om intimitetens omvandling och de öppna relationerna som han menar kännetecknar relationerna i den senmoderna familjen. Den inbegriper en öppenhet inför varandra, där individer tillåts vara sig själva och kan förhandla med varandra. Denna förhandling kan tolkas som en strävan efter rättvisa, men den ger också parterna möjlighet att uttrycka sina önskemål och diskutera med varandra. Genom att bemöta varandra på ett sådant sätt, skapar föräldrar en atmosfär som präglas av ömsesidig respekt, vilket är gynnsamt både för dem själva och för barnen att växa upp i.

Kulturella aspekter

Som jag tidigare nämnde, är det inte så lätt att diskutera kulturella aspekter. Kulturella skillnader kan finnas mellan olika länder, religioner och politiska system, men de förekommer också mellan människor som bor i storstäder och små samhällen ute på landet. Därför är det inte alltid enkelt att rätt adressera kulturella skillnader.

En kulturell aspekt som jag dock anser framkommer i mitt arbete är att småbarnsföräldrar med invandrarbakgrund ofta inkluderar sina egna föräldrar i familjelivet. Relationen till framför allt morföräldrarna är ganska intensiv. De inkluderas i vardagen, hjälper till med barnpassningen och dylikt. Den kurdiska mamman betonar vilket stöd hennes mamma utgör i deras familj. Att hon och maken tillsammans kan ta en fika eller gå på ett gemensamt träningspass möjliggörs av det faktum att barnets mormor vill och kan ställa upp och passa barnet. Det finns ett utrymme för föräldrarna att pusta ut från alla plikter samt successivt växa in i föräldrarollen. Vi kan här prata om avlastning. Den framkommer också när det gäller matlagning. I likhet med den kurdiska mamman vars familj ibland efter jobbet äter middag hos morföräldrarna beskriver den bosniska mamman hur hon två dagar i veckan hälsar på barnets mor- och farföräldrarna där hon och sonen äter och umgås. Den kurdiska mamman förklarade i intervjun hur skönt det kan vara att ibland, trött efter jobbet, åka till mamman och få maten serverad. Det upplevs som en lättnad att ha någon att luta sig mot istället för att känna att allt hänger på en själv. Det var just det som var en påfrestning för den svenska mamman, vars familj bodde långt borta. Hon orkade inte laga mat efter en lång arbetsdag. Även den irakiska trebarnsmamman berättade i intervju att hon ibland efter jobbet åker hem till sin mamma där hon och barnen äter middag. Däremot vet jag inte om förhållandet är motsvarande hos föräldrar med svensk bakgrund, dels eftersom jag saknar underlag för att analysera det fenomenet och dels eftersom ett sådant fenomen kan bero på vilt skilda aspekter. Med hjälp av Johanssons (2009) beskrivning av samhällets utveckling över tid, skulle vi kunna tolka det som att en del invandrarfamiljer fortfarande lever efter gamla mönster, som kännetecknade jordbrukssamhället. Man söker inte ett hem som ligger nära det eftersträvarsvärda arbetet, utan försöker istället hitta ett arbete nära hemmet, där hemmet karaktäriseras av närheten till ursprungsfamiljen. Utifrån individualiseringstesens skulle vi däremot kunna tolka det som att en del människor väljer att ta till sig de kulturella aspekter som tilltalar deras situation. Kulturella aspekter behöver då inte vara en betingelse, utan kan istället betraktas som en alternativ livsåskådning, som man kan efterleva om det gynnar en

själv och den egna omgivningen. Det kan konstateras att närvaron till den ursprungliga familjen verkar fungera som en avlastning i vissa människors liv. Föräldrarna får hjälp av sina föräldrar samt utrymme att växa in i föräldrarollen i sin egen takt.

Avslutande diskussion

Om det är någon gång människor i vårt samhälle har haft frihet att göra egna val så verkar den tiden vara nu. Vi är på många sätt oberoende av varandra, vilket gör att var och en kan gå sin egen väg. De tidigare så normativa uppfattningarna förekommer inte i samma utsträckning och inte med samma kraft. Var och en är fri att leva efter eget tycke. Men med friheten följer ansvar. I en värld full av valmöjligheter kan det vara svårt att orientera sig. Det kan kräva eftertanke, vilken förutsätter personligt ansvar. Det är min tolkning av individualiseringen. Att var och en tar ett eget ansvar.

Syftet med uppsatsen var att få en ökad förståelse för föräldrarnas uppfattning av kvalitetstidens betydelse i förhållande till deras barn. Min första tanke var att samhällets normer och yttre omständigheter betingar våra val, vilket är delvis sant och visar sig tydligast i de ensamstående mammornas tillvaro. Däremot framgår i mina studier ett annat viktigt fenomen. Nämligen att vår perception påverkas av våra förutfattade meningar. Ju större krav föräldrarna ställde på sig själva, desto större var risken att de skulle känna sig misslyckade. Så här i efterhand kan det låta självklart, men för mig har det varit en ny insikt. Jag blev medveten om hur stor betydelse förutfattade meningar kan ha för den egna perceptionen. Här skulle det kanske passa att säga: Lagom är bäst.

När det gäller kulturella aspekter har ingen signifikant skillnad kunnat påvisas. Dessutom var min undersökning för liten för att undersöka något så stort och brett som kulturella aspekter.

Att undersöka ansvarsfördelningen i hemmet var framförallt intressant. Ju mer samarbete det fanns mellan föräldrarna desto mer utrymme fanns det för kvalitetstid, med barnen och med varandra. Eller, som den svenska pappan från dagbok 1 uttryckte det: samarbetet var kvalitetstid.

Min uppfattning av skuld känslorna förändrades under uppsatsens gång. Från att ha haft en negativ uppfattning om dem, kan idag betrakta dem som funktionella. De fungerar som ett larm som signalerar att någonting är på tok. Istället för att försöka bli av med dem, kan det

vara bra att analysera dem för att finna deras orsak. I småbarnsföräldrarnas fall kan det handla om att man har prioriterat fel, att man jobbar för mycket och inte har tid med familjen, men det kan också bero på egna förutfattade meningar, att man till exempel ställer för stora krav på sig själv. Genom att analytiskt nalkas skuldkänslorna kan föräldrarna få en ökad förståelse för sin situation vilken kan underlätta för dem ifall de vill göra eventuella korrigeringar. Det kan vara värt att bemöta det obehag som skuldkänslorna för med sig.

Slutord

Jag närvarade vid ett tillfälle ett innerligt samtal mellan en mor och hennes son. Modern och fadern i familjen var troende kristna, men åt inte fläsk, varför deras sexårige son hade blivit förvirrad. Han kom så undrande till sina föräldrar och frågade: ”Mamma, är jag muslim”? Mamman såg på honom en stund innan hon ömt svarade: ”Nej, min son, du är inte muslim. Vet du vad du är”? ”Vaddå mamma?” frågade pojken. ”Du är Johan! Det är vad du är. En dag, när du blir stor, skall du själv välja vad du vill tro på och hur du vill leva”. Jag förundrades över mammans svar. Hon visade så mycket respekt för sin son. Hon såg honom som en individ. Detta illustrerar den vackra sidan av individualiseringen. Men det existerar också en annan verklighet vid sidan om. En verklighet som för många är svår att hantera. Målsättningar som i vissa fall kan vara kontradiktoriska, eller i alla fall motarbeta varandra. Vi kan inte uppnå allt på en gång och vi behöver inse det. Vi har att göra prioriteringar. Att uppoffra något för någonting annat. Detta kräver eftertanke och beslutsamhet. Att känna trygghet verkar vara det viktigaste för barnen. Att morgondagen skall vara förutsägbar. Kanske kan det vara ett mål värt att sätta och sträva efter att uppnå för en förälder?

Referenser

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*.

Malmö: Liber

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi

Daly, K.J. (2001). Deconstructing family time: From ideology to lived experience. *Journal of marriage and family* 63, 283–294.

Elvin-Nowak, Y. (1999). The meaning of guilt: a phenomenological description of employed mothers' experience of guilt. *Scandinavian journal of psychology* 40, 73–83

Forsberg, Lucas (2010). Engagerat föräldraskap som norm och praktik.

Sociologi idag 40, 78-98.

Giddens, Anthony (1995). *Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det senmoderna samhället*. Nora: Nya Doxa

Johansson, Thomas (2009). *Familjeliv*. Lund: Liber AB

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB

SCB, Levnadsförhållanden rapport 99, Tid för vardagsliv. Kvinnors och mäns tidsanvändning 1990/91 och 2000/01

SCB, Levnadsförhållanden rapport 123, Nu för tiden. En undersökning om svenska folkets tidsanvändning år 2010/11

Trost, Jan (2001) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

Wissö, Therese (2012). *Småbarnsföräldrars vardagsliv. Omsorg, moral och socialt kapital*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (1990). Vetenskapsrådet.

Bilaga 1

Hej Föräldrar

Mitt namn är Vasilije Suljovic och jag går sjätte terminen på socionomprogrammet på Lunds universitet. Jag håller på att skriva en kandidatuppsats som handlar om hur mycket tid småbarnsföräldrar har med sina barn och hur den tiden fördelas. Uppsatsen kommer att baseras på en enkätstudie och en dagboks- och observationsstudie.

Som ett första steg i studien behöver jag din hjälp för att kunna få en bild av hur mycket tid småbarnsföräldrar tillbringar med sina barn på vardagarna och jag hoppas att du kan och vill hjälpa till genom att fylla i denna enkät.

Det är helt frivilligt att delta i studien och du kan när som helst avbryta din medverkan. Du och ditt barn kommer att vara anonyma och inga namn eller platser kommer att nämnas i uppsatsen. Materialet kommer att förvaras på ett säkert sätt och det kommer bara att användas till den här uppsatsen. När uppsatsen är färdig kommer materialet att förstöras. Den examinerade och godkända versionen av uppsatsen kommer att publiceras i Lunds universitetsbiblioteks databas för uppsatser och du är välkommen att läsa den.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta mig.

E-mail: vasilije.suljovic@gmail.com

Mob: 0736-19 87 67

Min handledare på Lunds universitet är Maria Bangura Arvidsson

Email: maria.bangura_arvidsson@soch.lu.se

Tel: 046-222 30 65

På förhand tacksam

Vasilije Suljovic

Enkät

I de frågor där alternativ anges vänligen ringa in ditt svar

1. Vilket år är du född? _____

2. Kön
A- Man B- Kvinna

3. Civilstånd
A- Gift
B- Sammanboende
C- Ensamstående
D- Annat (ange vad) _____

4. I vilket land är du född? _____

5. I vilket/vilka länder är dina föräldrar födda? _____

6. Sysselsättning
A- Arbetande
B- Arbetssökande
C- Studerande
D- Annat (ange vad) _____

7. Hur många barn har du? _____
8. Vilket/vilka år är ditt/dina barn födda?
A- Barn 1 _____
B- Barn 2 _____
C- Barn 3 _____
D - Barn 4 _____
E - Barn 5 _____
E- Om du har fler barn, ange deras födelseår _____
9. Barnets/barnens kön (skriv P för pojke, skriv F för flicka)?
A - Barn 1 _____
B - Barn 2 _____
C - Barn 3 _____
D - Barn 4 _____
E - Barn 5 _____
F - Om du har fler barn, uppge deras kön _____
10. Hur gammalt/gamla var ditt/dina barn när de började på förskolan?
A - Barn 1 _____
B - Barn 2 _____
C - Barn 3 _____
D - Barn 4 _____
E - Barn 5 _____
F - Om du har fler barn, när började de förskolan? _____
11. Vid vilken tid lämnas ditt/dina barn till förskolan? _____
12. Vid vilken tid hämtas ditt/dina barn hämtas från förskolan? _____

13. Vad gör du och ditt/dina barn tillsammans på vardagarna när de inte är på förskolan? *Vänligen ange ungefär hur ofta (t.ex. 2 timmar/dag)*

- A- Leker ute _____
- B- Leker inne _____
- C- Tittar på TV/dator _____
- D- Går till affären _____
- E- Duschar/badar _____
- F- Lagar/äter mat _____
- G- Läser _____
- H- Ritar/Pysslar _____
- I- Annat (beskriv vad) _____

14. Vad tycker du är kvalitetstid med ditt/dina barn?

15. Tycker du att du har tillräckligt mycket kvalitetstid med ditt/dina barn?

A- Ja

B- Nej

C- Vet inte

Motivera gärna ditt svar

16. Kan du tänka dig att hjälpa mig med nästa steg i undersökningen och skriva en dagbok, där du kortfattat beskriver vad du har gjort med ditt/dina barn under dagen i ungefär en veckas tid? Om JA, lämna dina kontaktuppgifter (Namn, telefonnummer och/eller e-postadress)

Tack för att du tog dig tid att besvara enkäten!

Bilaga 2

Dagboken

- 1- Vad har du gjort med ditt/dina barn idag?
- 2- Vad anser du har varit kvalitetstid med ditt/dina barn?
- 3- Motivera.

Bilaga 3

Intervjuguide

- 1- Berätta om din bakgrund
- 2- Berätta om din familj
- 3- Ansvarsfördelningen i hemmet
- 4- Kvalitetstid med ditt/dina barn
- 5- Dåligt samvete/ångestkänslor i samband med föräldrarollen